

Muhulane

Nr 3 (340)

Märts 2018 (paastukuu)

Muhu leht

Juubeliaasta algab Kaitseliidus suurejooneliselt

Kaitseliidu Saaremaa maleva Muhu rühm soovib kaasmaalastele palju õnne Eesti Vabariigi sünnipäeva puhul! Muhumaa kaitseliitlased võivad olla uhked, et said teha 24. veebruaril sada püssipauku omariikluse austuseks ja heisata koduvallas sini-must-valge lipu. Meie riigi kaitsesõjused põhinevad suuresti vabatahtlikul organiseerumisel ja selle vägi kasvab kiirelt. Täna on taasiseseisvunud Eestis muhulastest kaitseliitlasi ja noorkotkaid rohkem kui kunagi varem. Nende kaitsetahet ilmestab suur pühendumus ja valmisolek teha tegusid nii kodusaarel kui teisel pool Väinamerd.

Saaremaa maleva kaitseliitlased alustavad juubeliaastat rahvusvahelise õppusega *Alpha's Iceman*.

8. märtsil saabuvad Muhumaale NATO lahingugrupi

Järg lk 4.

* * *

Sini-must-valge on laiali laotatud hallus ja pimedus ära kaotatud aega kaotatud, aega võidetud, kaugele kandutud, tagasi sõidetud, ennastki kaotatud, üles otsitud, valgust ja pimedust mõlemat trotsitud Keegi ju ei maga terve aastasada

Jaagu Hilja

ISSN 1736-289X

9 771736 289007

Lapsed kinkisid Eestimaaale sünnipäevaks 122 kõnnikilomeetrit

Muhu Lasteaed tähistas EV 100 sünnipäeva piduliku aktusega 22. veebruaril. Laste esinemist olid kuulama-vaatama kutsunud vallavolikogu liikmed, vallavalitsuse liikmed, vallamaja töötajad ja lasteaia koostööpartnerid – Muhu Põhikool, Muhu Hooldekeskus, Muhu Noortekeskus, Spordihall, Liiva Raamatukogu ja Muhu Muuseum. Oodatud olid ka meie endised juhatajad Juta Pajuniit ja Juta

Peegel.

Kontserti alustasime ühiselt hünni lauldes. Seejärel said esinemisjärje enda kätte meie lapsed kõige väiksematest kooliminejateni välja. Kõik laulsid-lugesid talvest ja kodumaast ning tantsisid lustakaid tantse. Pärast esinemist said sõna vallavanem ja teised peokülalised, kes kõik soovisid lastele palju head.

Lapsed tegid ka omalt poolt

Eestimaale kingituse, läbides eelmise aasta aprillikuust kuni EV 100 sünnipäevani 122 kõnnikilomeetrit. Tegelik plaan oli kinkida 100 kõnnikilomeetrit, aga suutsime pisut rohkem. Kõige rohkem panustas „Siilide“ rühm – 49 km, teiseks jäi „Oravate“ rühm 37 km ja kolmandaks „Jäneste“ rühm 36 km-ga. Ka lasteaia koostööpartnerid said meie poolt väikese kingituse – laste külvatud ja kasvatatud tamme taime, mille nad tulevikus saavad meelepärasesse kohta maha istutada.

Pidu lõppes ühise tordisõimisega.

Lisaks lasteaia peole esinesid vanemate rühmade lapsed ka Muhu valla pidulikul kontsertaktusel, kus tervitati peolisi laulu, luuletuse ja rahvatantsuga. Mõned päevad varem rõõmustasime oma esinemisega ka hooldekeskuse peret.

Soovime omalt poolt veel kord kõigile muhulastele toredat EV sünnipäeva-aastat!

Reet Hobustkoppel

Pildil: „Jäneseid“ tantsuhoos.

Alii Kalm

Koguvas ärgitas Vabariigi aastapäeva küla vahel tähistama Jaagu Hilja. Idee just kell 13 koguneda ja „Eesti minuti“ aktsiooni jaoks pilti teha tuli Käsperi Maielt. Pildi tegi Stiina Sepp Koguva Kopliit ja läbisõitjad tulid kutsumata kohale.

Marie Saarkoppeli ja Andrei Terentjevi perre sündis 9. jaanuaril poeg Karl Saarkoppel.

Volikogu 15. veebruari istungi päevakorrast

- Muhu valla 2018. a eelarve 2. lugemine ja vastuvõtmine (kogumaht 2 956 833 eurot, investeerimistegevus 560 465 eurot, reservfond 55 000 eurot),
- vallavara otsustuskorras võõrandamine ja omandamine (Liiva k Raunmäe kü),
- Tamse küla Staadioni detailplaneeringu algatamine ja lähteseisukohtade kinnitamine,
- Muhu Vallavolikogu 21.3. 2012 määruse nr 70 kehtetuks tunnistamine (Muhu valla hankekord),
- Aasta Tegu 2017 valimine ja kinnitamine (Muhu Seikluspark),
- Muhu Vallavolikogu 22.2. 2017. a määruse nr 63 muutmise (Muhu Vallavalitsuse ametiasutuse ja ametiasutuse hallatavate asutuste struktuuri ning ametnike ja töötajate koosseisu kinnitamine) - täiendati Muhu Lasteaia struktuuri 2 õpetaja ja 1 õpetaja abiga,
- Muhu Vallavolikogu 26.3. 2014. a määruse nr 12 muutmise (Muhu valla ametiasutuse ametnike, töötajate ja ametiasutuse hallatavate asutuste töötajate töö tasustamise ja kulude hüvitamise kord),
- Muhu Vallavolikogu 22.2. 2017. a määruse nr 62 muutmise (Muhu valla pedagoogide töö tasustamise alused),
- ranisatoetuse määra kinnitamine,
- informatsioonid (Koguva sadam, Liiva ettevõtlusala).

Jaan Saartok - Eesti meister

Eesti meister novuses 2018 ratatoolis mängijate arvestuses on Jaan Saartok. FINSO 2018. a invasportlaste Euroopa karikasarja I etapil pälvis Jaan Saartok II koha.

ERR, Sergei Stepanov

Meie vallavanem Raido Liitmäe pälvis Valgetähe IV klassi teenetemärgi. Palju õnne!

Valgetähe teenetemärgi asutas Konstantin Päts 7. oktoobril 1936 Eesti rahva vabadusvõitluse mälestamiseks. Teenetemärgi kavandi autor oli Paul Luhtin.

Pärast taasiseseisvumist antakse Valgetähe teenetemärgi riigiteenistuses või kohaliku omavalitsuse teenistuses olevatele isikutele, samuti majanduse, hariduse, teaduse, kultuuri või spordi alal osutatud või muude üldkasulike teenete ning saavutuste tunnustamiseks. [Vikipeedia]

Vallavalitsuse istungitelt

7. veebruar

Määrati Kuivastu k Peedu katastriüksuste (kü) lähiaadressid: Karjamaa, Jõekalda ja Teeääre. Moodustati stipendiumikomisjon koosseisus Tiina Saar, Ain Saaremäel, Andres Anton, Reet Hobustkoppel, Elena Marii Pregel, Kalev Kütt, Daniel Mereäär, Ave Toomsalu, Hillar Peegel, Iige Laes.

Vaadati läbi volikogu materjalid.

23. veebruar

Võeti vastu Muhu tapamaja detailplaneering (DP; vt allpool). Määrati sotsiaalhoolekandelisi hüvitisi. Kinnitati Muhu valla 2017. a tunnustus-stipendiumid (vt lk 1). Kooskõlastati purkaevu asukoht

kaalutusotsuses toodud tingimustel:

- Leeskopa k Aljava mü,
  - Kuivastu k Tammenuka mü.
- Väljastati projekteerimistingimused kaalutusotsuses toodud tingimustel:
- Mäla k Põllu mü saun-suvila ehitamiseks,
  - Hellamaa k Tamme mü elamu abihoone ehitamiseks.

EAS toetas Liiva keskuse arendamist

Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus toetas Liiva keskuse ettevõtlusala arendamist 198 113 euroga, kirjutas 3. veebruari Saarte Hääl. 1,6 ha suurusel ettevõtlusalal luuakse oluline tugitaristu (teed, valgustus, veevarustus, kanalisatsioon jm) kolme ettevõtte laienemiseks ja vähemalt kolme ettevõtte tegevuse alustamiseks.

Muhu valla rahvastik kasvab. Liiva keskuse ettevõtlusala arendamine aitab säilitada Muhu elukeskkonna head mainet ja hoida saare elanike arvu plusspoolel. Praegu tegutseb Liiva keskuse ettevõtlusalal üle 10 ettevõtte, mis pakuvad suveperioodil tööd pooleasajale, talveperioodil kuni 20 inimesele.

Sild või tunnel...

Orissaare kultuurimajja ettevõtja Raivo Heina mandri ja Muhumaa vahelise silla ehitamise plaanidega tutvuma läinud inimesed nägid parema võimalusena tunneli ehitamist, kirjutas 2. veebruari Saarte Hääl.

1. veebruari Meie Maa edastas ettevõtja poolt välja pakutu, et pilet sillale sõitmiseks hakkaks maksma auto kohta 17 eurot, saarte püsilanikele poole vähem.

Detailplaneeringute teated

Muhu tapamaja detailplaneeringu vastuvõtmine

Muhu Vallavalitsus võttis 23.2.2018. a korraldusega nr 27 vastu Muhu tapamaja detailplaneeringu. Planeeringuala hõlmab Soonda külas asuvaid Väetisekuuri (47801:004:0493, tootmismaa, 14786 m²) ja Lao (47801:004:0524, tootmismaa, 17363 m²) maaüksusi.

Detailplaneeringu eesmärgiks on planeeringualale väiketapamaja ning selle teenindamiseks vajalike tehnovõrkude rajamine. Planeeringuga määratakse ehitusõigus, kitsendused ja servituudid, lahendatakse liikluskorraldus ja tehnosüsteemid ning seatakse keskkonnatingimused. Tapamaja teenindamiseks moodustatakse eraldi tootmismaa sihttstarbega krunt.

Detailplaneeringu avalik väljapanek toimub **14.3. – 28.3.2018.a. Ettepanekud ja vastuväited planeeringulahenduse osas palume esitada kirjalikult avaliku väljapaneku jooksul.**

Detailplaneeringute materjalidega on avaliku väljapaneku kestel võimalik tutvuda Muhu valla maaosakonnas, aadressiga Muhu vald Liiva küla Hariduse (lasteaia ruumides) ning valla kodulehel: <http://www.muhu.ee/Detailplaneeringud>. Info tel 453 0680, maa@muhu.ee

Muhu Vallavolikogu algatas oma 15.2.2018. a otsusega nr 33 Muhu vallas Tamse külas asuva Staadioni maaüksuse (katastritunnus 47801:002:0403, pindala 2,97 ha) detailplaneeringu.

Planeeringu eesmärgiks on varasemalt samale alale kehtestatud detailplaneeringu täpsustamine Staadioni maaüksuse osas ning viimine kooskõlla spordiklubi suvebaasi praeguste vajadustega. Planeeringuga soovatakse ette näha ca 100 m² täiendavat hoonestusala puhkemajade tarbeks ning muuta lubatud hoonete arvu ning parameetreid.

Detailplaneeringu algatamise otsusega saab tutvuda Muhu Vallavalitsuses (Liiva k, Muhu v, Saare mk) ja aadressil www.muhu.ee/Dokumendiregister; info tel 453 0680, maa@muhu.ee

NB Kui soovite osaleda planeeringu koostamises või saada teavitusi või lisainfot, siis palume teavitada sellest Muhu Vallavalitsust ning märkige ka ära viis, kuidas soovite edaspidi infot saada ning planeeringu väljatöötamises osaleda.

Muhu valla 2017. a preemiad

23. veebruaril toimus Muhi Spordihallis Eesti Vabariigi 100. aastapäevale pühendatud pidulik kontsert ja Muhi valla 2017. aasta preemiate üleandmine.

Muhu valla 2017. a preemiad:

hariduspreemia -

nominendid: Anne Kann, Eda Maripuu, Jana Koel, Karina Kütt ja Tiina Tuulmägi, Merily Porovart;

laureaat – **Jana Koel, Karina Kütt ja Tiina Tuulmägi** - staažikad algklassiõpetajad;

kultuuripreemia -

nominendid: Laet „Meite Muhi mant“, Ivo Linna, Eda Maripuu, Muhi segakoor, Jaan Tamm, Irena Tarvis;

laureaat – **Ivo Linna** - kultuurisaadik, kes tutvustab Muhi saart, inimesi ja identiteeti;

spordipreemia -

nominendid: Tõnis Hinnosaar, Muhi Jooks, Koit Simso ja Karjamaa kümnevõistlus, Muhi Seikluspark, Mihkel ja Triin Vokk, Jaan Saartok, Suur Muhi Orienteeriumine;

laureaat – **Jaan Saartok** - koroona ja sasku entusiastist edukas invasportlane.

Laureaadid said Muhi valla tänukirja ja rahalise preemia.

“Aasta Tegu 2017” -

nominendid: Muhi Seikluspark, Muhi laululava valmimine, Üügu panga vaadete avamine;

laureaat – **Muhi Seikluspark** - koht keha ja vaimu treenimiseks, tervislike eluviiside propageerimiseks.

Laureaat sai Muhi valla tänukirja ja rahalise preemia.

Lisaks tunnustati tänukirja ja meenega:

“Parim kohalik maksumaksja 2017. a” - Muhi Hooldekeskuse SA,

“Hea ettevõtlusidee 2017” – Hanseatic Loodusturism OÜ - Liiva küla Tõnise kinnistu elluäratamine.

Tunnustus Muhi eluolu kajastamise eest nii kohalikus kui ka üleestilises meedias – **Irena Tarvis**.

Ei neh, kena pidu olli!

Neh ikka sie muhulaste vabariigi voastapäeva pidu. Rahvast olli palju ja inimesed olli kõik nii rõõmsad. Keegid es soigun ja vingun. Spordihall olli sinist, musta ja valget kenaste täis. Nõuke kujundus olli, et mool vaos esteks suu ripakili. Et sie Reine ikka oskab! Ja et Vanajumal taale kätt ja silma nii ohtraste annud oo. Ja neh, sie Meite Mekk, kis selle lidinalava kokku panni. Tia kas sial ERM-is, residendi vastuvõtul, olligid nii udupienid asju lava pial kut meitel. Ja Saare Leib olli mailmatuma magusa tordi tein!

Ükskid pidu ep soa nii uhke ja vägev olema, kui põleks neid, kis seda läbi viia aitavad. Omad kultuuriinimesed, taitlejad ja kommunaali mehed mudud kõegepialt. Nende tüöd ja vaeva ep näe keegid kuskil. Neh ja kool olli tubli ja sport-

lased koa, et nad omad tunnid ja rienimised sedaviisi oskasid sättida, et sai rahupärast saali kaunistada. Kuresare helimehed oo koa ühe suure aituma ää tienin. Ehkkid nende tehnika änamaste Saaremaa valla pidule läks, leidsid naad ikka meitele koa midad. Ja Igor ja Elar olgu koa tänatud, kis nende mikruhvoniide ja asjadega sial kamandasid.

Ja kedast juba nähe kuulda olli, nendest oo kindlaste suure tänu veart meite oma soare mies Kalju Meelis ja Muhi juurikatega Piret Rauk Linnateatrist, kis õhtujuhtideks olli. Ja ühe tõsise ajaloolise tüo olli ää tein Põitse Nõmme Eda ja Ivo. Sina kallis aeg - kust nie jutud ja pildid puhas välja olli võetud! Ikka puhtapuru sündin ajaloolased mõlemad. Põle paljast ammeti puolest mitte! Ja neh, kõik Muhi taitlejad ja Muhi Virtuosiid, kis

oo nüid omale ühe kena viiuldaja koa kampa võtn ja iseäranis suur aituma Matsi Peetrile, kis es soa õhta kohta pilli takka ää.

Ja Saare Kalmer olli oma votu-aparaadiga nii ruttus kut roti kosilane. Ta põlle masu üöse magangiid. Pidul pildid tulli enne üles laadida kut Simiste külas lippu masti tõmmati ja kut Hellamoal paugutamiseks läks.

Ilm olli kahekümne neljanda omingu küll nii puru uhke, et kohe nähe olli, et Vanajumal koa eestlas-tega seltsis pidu pidas. Millal üldse viimati vabariigi voastapäeval nii kena ilm olli? Ja selle omingu üld kõege rohkem tehtud poesid Kaitseliidu Saaremaa Maleva muhulased, kis sada pauku taeva poole lassid. Ja voata seda uhkust ja vägevust ep soa küll miskid muodi sõnadega edasi anda. Kis ise kohal köis, nie tiadvad, misest jutt oo. Kui sa ikka sial seesad ja voatad ja kuulad ja ihukarvad oo püsti mitte selle kange külma pärast, aga sellest, et üks asi nii vägev võib olla...

Viimati olli nii uhke tunne kolmekümne voasta iest Talinas, kui sai Eesti riiki vabaks lauldud. Ja nagu meite volikogu esimies sial Hellamoal laupa omingu ütles - et meite Eesti riik järgmise sada voastad vastu piaks, tuleb menüüd vaheta, et kaua selle eestlase lemmiktoedusseks ikka teene eestlane oo ja sõuke pasaga patsimine sial netikommentaariumites tuleb koa uieste ää unuta. Neh, et siis muhulaste viiti lühemalt üteldes, oleme ikka munuksed!

Metsavahi Irena

Hariduspreemia said Karina Kütt, Jana Koel ja Tiina Tuulmägi.
Kalmer Saar

Rahvusvaheline Hansenist Tammsaareni lugemiskett 2018 Hellamaal

Eesti Vabariigi 100. aastapäeva, A. H. Tammsaare 140. sünniaastapäeva ja “Hansenist Tammsaareni” võistulugemise 15. sünnipäeva tähistamiseks kutsusid Albu Põhikool ja Narva Kolledž kõiki eestimaalasi ja väliseestlasi osa võtma rahvusvahelisest lugemisketist A. H. Tammsaare sünni- ja surmaaastapäeva vahelisel perioodil 30. jaanuarist 1. märtsini. Meie esiproosakirjaniku loomingu väärtustamiseks paluti lugeda kuni 5-minutiline katkend kirjaniku loomingust ning salvestada oma esinemine. Albu Põhikooli saadetud videoklipidest valmib film.

30. jaanuaril sai üles võetud ja ära saadetud Hellamaa Raamatukogu lugejate ja kohvihommikul osalejate poolt esitatud 5-minutiline video raamatu “Vargamäe lapsed” lugemisest. Nii sai ka Hellamaa kandi rahvas anda oma panuse, olles väike ketilüli suures Hansenist Tammsaareni lugemisketis.

Meie esilugejad olid Malle Tiidovee, Tiit Kirs, Külli Ausmeel ja Elo Nõu. Kaasa aitasid Lilli Riis, Aili Nõu, Olga Äkke, Öie Saar, Elve Männik, Ellen Roi, Arno Rääim, Kulla Vaga, Helje Lepmets, Anne Leesla, Anneli Tamm ja Tiina Jõgi.

Aitäh meie tublidele osalejatele ja aitäh korraldajatele, kes võimaldasid ka muhulastel toredast ettevõtmisest osa saada!

Anu Kaljuste

Õed osutusid nominentideks

Kultuurkapitali avaldatud kirjanduspreemiate nominentide hulgas on kaks muhulast-sõsarat.

Kristiina Vind on (koos Ülo Maiväli ja Sille Remmiga) esitatud üheks mõttekirjanduse tõlgete nominentideks Ernst Mayr'i raamatu „Bioloogia mõtte areng. Mitmekesisus, evolutsioon ja pärilikkus“ eest.

Kadri Tüüri artikkel Raissa Kõvamehe kirjavahetusest on kogumikus “Adressaadi dünaamika ja kirjanduse pingeväljad”, kogumik esitab üheks esseistika nominentideks.

Juubeliaasta algab Kaitseliidus suurejooneliselt

Algus lk 1.

üksused Suurbritanniast ja Taanist, et üheskoos Eesti Õhuväe ja Kaitseliiduga harjutada erinevaid kaitsealaseid tegevusi. Kokku osaleb ligikaudu 100 britti ja taanlast, neile lisandub kuni 50 võitlejat Eesti Kaitsejõududest.

Royal Welsh rügemendi võitlejad on kaua oodanud jalgsimatka üle külmunud Väinamere. Ligikaudu kümnekilomeetrisel teekonnal läbivad Suurbritannia sõdurid oma ajaloo pikima jääraja. Tegevused on heaks kiitnud Maanteeamet ning loodetavasti avatakse tulevikus sellised jalgteed kõigile muhulastele. Talvised merelised õppused, mis on haruldased ka Kaitseliidus, jätkuvad Muhu idarannikul ja kanduvad edasi metsadesse. Ülelende teevad Itaalia hävitajad F-16. Õppust julgustavad erinevates etappides PPA ja merepääste seltside vabahtlikud nii Muhust kui Pärnumaalt.

Suurim lahing toimub 10. märtsil Nõmmkülas, kus on muhulastele avatud ka vaateala. Pühapäeva hommikul kell 11 saavad saare elanikud tutvuda liitlasüksuste tehnikaga Liiva spordihalli ees ja vestelda sõpradega NATO riikidest. Loodame harjutuste ajal Muhu elanike mõistvale suhtumisele ja teeme omalt poolt kõik, et saare elu ei oleks häiritud. Meie julgeolek algab koostööst!

Mihkel Jürisson

Sada pauku iseseisva Eesti auks.

Kalmer Saar

Maakogu Asutava Kogu pöördumine Eesti rahva poole

3. veebruar 2018

Eesti Vabariik 100 vaimus on 3.2.2018 Raikkülas loodud Asutav Kogu otsustanud kokku kutsuda parteidevälise Eesti Maakogu, mille peamiseks ülesandeks on rahva tahte selge teadvustamine, välja ütlemine ja selle tahte eest kindlameelselt seismine, tuginedes EV Põhiseadusele.

Eestis on täna suurim mure valitsejate võõrandumine oma rahvast – meie poliitilise juhtkonna soovimatus kuulda meie häält ja arvestada sellega küsimuste puhul, mille otsustamiseks rahvas pole valimistel oma mandaati andnud. Kodanike, haritlaste ja teadlaste hääle järjekindel eiramine lõhestab riiki ja on tekitanud suureneva usalduskriisi. Asutav Kogu tunneb, et riigiparaat lähtub oma toimetustest mõne kitsa poliit- ja ärigrupeeringu või välise survegrupi huvides tehtavatest otsustest, mitte Eesti Põhiseadusest. Meie elukeskkonna ja kogukondade hävitamine on saanud nähtavaks üle maa ja nüüd on aeg seista meie laste ja lastelaste tuleviku eest.

Eesti Põhiseadus sätestab: „Eesti on iseseisev ja sõltumatu demokraatlik vabariik, kus kõrgeima riigivõimu kandja on rahvas”. Ning et meie riigi ülesandeks on olla: „...pandiks praegustele ja tulevastele põlvedele nende ühiskondlikus edus ja üldises kasus, mis peab tagama eesti rahvuse, kultuuri ja keele säilimise läbi aegade...”. On selge, et kõik see pole kuidagi võimalik, kui meie riiklikud institutsioonid ei suuda või ei taha oma tegemistes arvestada kodumaa looduskeskkonna halvenemisega ja põlisrahva enese tahtega.

Eesti Maakogust saab ühendus taastamaks usaldust ja kaitsmaks meie rahva põhiseaduslikke õigusi ja kohustusi. Maakogu seab eesmärgiks põlisrahvastele omaste, jätkusuutlikust tagavate väärtuste säilimise. Maakogule asub keerukates küsimustes oma nõuga toeks haritlastest, teadlastest ja praktikutest loodav priitahtlik Nõukoda. Olgu Maakogu algatus kingituseks meie vabale riigile tema sajandal sünnipäeval. Asutav Kogu asub Maakogu kokkukutsumiseks ettevalmistusi tegema üle Eestimaa ning annab sellest avalikkusele teada.

Küünlakuu ja paastukuu Muhu Muuseumis

Mööda on saanud juba selle aasta teine kuu, mis toonud rõõmu oma ilusa talveilmaga. Siinkohal siis väike tagasisivaade küünlakuule.

2. veebruaril kohtusime Muhu lasteaia lastega ja rääkisime küünlapäeva kommetest. Päeva teises pooles toimus küünlapäeva istumine muuseumi kontorihoones, kus Eda Maripuu rääkis kalendri-reformist 100 aastat tagasi. Saime veel teada, et ei olnud need ilmad siis teisemad kui praegu.

9. veebruaril toimetasime Tooma talus ja alustasime väikeste muudatuste sisseviimisega meie püsiekspositsioonis, mis valmib täielikult maikuuks.

17. veebruaril tähistasime Juhan Smuuli 96. sünniaastapäeva. Kell 11 käisime ära monumendi juures, kuhu asetaskime traditsiooniliselt lilled. Peale seda istusime kohvilauas ja Eda Maripuu tegi ettekande teemal „Juhan Smuul ja tema vaderid”. Selgus, et Juhan Smuulil neid vadreid ikka oli, koguni 22 (neist 10 ristiema ja 12 ristiisa).

23. veebruaril peeti Liiva spordihoones Eesti Vabariigi 100. sünnipäeva. Muuseumi töötajad aitasid samuti kaasa selle toreda ja meeldejääva ürituse toimumisele. Eda Maripuu poolt oli kokku pandud filmi- ja pildimaterjal, mida said külalised jälgida seinalt. Muuseumi juhataja Meelis Mereäär oli üks õhtujuhtidest. Hea tunne oli, kui kultuuripreemiate nominentide seas oli ära toodud ka laat „Meite

Muhu Mant”. Siinkohal on kohe hea teatada, et sel aastal tuleb laat taas, aga pisut teisel ajal, ehk siis 23.6.2018, täpsem info juba lähiajal.

Märtsis on meile külla tulemas juba päris mitu turistide gruppi.

Üleskutse: palun andke Muhu Muuseumile teada, kas teil on kodus kunstiteoseid, millel on kujutatud Muhu maastikku, sünnimusi, inimesi, hooneid ja kas te olete nõus andma neid näitusele. Nimelt meil on plaanis koostöös Tõnis Kipperiga koostada, selle aasta suve teises pooles Kunstitalis näitus „Muhu kunstis”. Kontakt: muuseum@muhumuuseum.ee; telefon: 454 8872, 501 1566.

Muhu Muuseumis praegu vaadatavaid näitused: Välja I korruse fuajees „Lase minu lambad laialt käia”, II korruse fuajees näitus „Muhu lapsed 20. sajandil”, II korrusel püsinäitus „Muhu tekstiil”, Toomal: Kirjanik Juhan Smuuli sünnikodu vanade hoonete ja taluvaraga, all keldris näitus „Meremeeste kirjad”, Tooma talu rehalses Ivo Kõvamehe näitus „Ennenuti”.

Muhu Muuseum on avatud T-L kella 10-17. Kohvi ja väikeses valikus suveniire saab soetada endale muuseumi kontorihoonest Väljal.

Siret Jõelett

Muhu Muuseumi tegevusjuht

Juhan Smuuli juures tema 96. sünniaastapäeval.

Mai Meriste

5.–31. märtsini 2018 on Liiva postkontor ajutiselt suletud.

Lähim postiasutus on Orissaare postkontor, Sadama tänav 3. Avatud E-R 9.00–16.00, L,P suletud. Lähim pakiautomaat: Orissaare pakiautomaat, Kuivastu mnt.8.

Muhu murdevõistlus 2018 – muhukielne oabits

Oo selgun tõsiasi, et esimene Muhu murdevõistlus sai teoks just kümme voastad tagasi. Ja kui sii poari voasta iest sai mõeldud, et tuleb pissike vahe sisse tiha, siis nüüd kui Eesti Vabariik sai saa voastaseks ja Muhu murdevõistlus kümme, oo just paras aeg uiesti otsad lahti tiha. Ja põle koa niisamma võistlus mitte. Kui Muhu murde lood II roamat olli kohe masu seitsme voasta tüdest kokku pantud, siis sedakorda soab lõpptulemuseks jälle ühe voasta tüdest terve roamat. Umbest nõnna kut esimese korra aegas. Aga sie põle koa niisamma roamat mitte, et Muhu murde lood III. Sedakorda piab valmis soama – lõpuks ometi – muhukielne oabits. Neh, ega mee põle siis viletsamad kut sõrulased, kihnlased, mulgid, võrokesed või hiidlased. Nendega oleme me ammuks kampas Vikeraadius oma murdekielsete uudistega ja nüüd piab ikka katsuma oma oabitsa koa valmis tiha.

Nõnna siis, kulla munuksed,

kutsub Muhu Pärandikool teitid seevoasta kirjutama lugusid Muhu oabitsa jäuks. Oabitsa sihest akavad õppema Muhu kuoli esimese lassi lapsed. Ja kui soab parasad materjaali, siis vihuv kohe ühe sojaga lasteaalastele tüölehed koa valmis tiha. Kirjuta tuleks siis nõuksi juttusid või luuletusi ja liisusalmisid, mis oleksid mitte rohkem kut kümnekond lauset pitkad olavad, et pissiksed mädivatid jõvaksid äe kuulda ja läbi lugeda. Juure tuleks märki koa, et mis tähe juure sie lugu kõege paramini akkaks ja võiks sisalda sellesamma tähega akkavaid muhukielsid sõnu koa. Neh näituseks A-täht ja jutt sellest et „Ants aeles omingu kaua asemel” või siis tükis midad apurokast. Ja võib kirjuta juttusid üksi või siis kahekõnesid, et siis soavad lapsed paarikaupa tundis lugeda. Juttude lõppu võiks eraldi kirjuta koa nie sõnad, mis ikka päris muhukielsed oo ja seletused juure. Ja rahvakalendri tähtpäavdest soaks ju

kirjuta, nie oleksid just lasteaalastele parasad. Lasteaalastele oleksid paslikud koa muistsed tarkuseterad laste ja ilmaasjade kohta. Ja neid võertähtesid soab koa oabitsa sihes kasuta kui kirjuta tuntud Muhu inimestest – Bobkovski, Golubjatnikov, Grünthal, Freundlich või siis Wernhoff, kis tammi ehituse iestvõtja olli, ja sie, et tammile üldse alguses Zinovjevi sild nimeks pandi.

Esimese lassi emakielse oabitsa kaks piategelast oo Adam ja Anna. Me juba mõtlesime välja, et juu siis muhukielse oabitsa omad oo Oad ja Eed, Muhu näputüöga juba ilmas-moas kuulsaks soan muhulased. Aga neh, juttusid soab ju kirjuta nende sõpradest koa, näituseks Mare ja Ruudu ja Ingel ja Laas ja Gooru ja Reiu ja Tähve ja Juula ja...

Kirjuta võib paljast mõne sõna kohta, aga võib koa terve oabitsatäve juttusid välja pakku kui vaim piale tuleb. Juu pärast valitseb.

Aega oo kirjuta joanibeni. Siis

meitel suisel aal kena kampas aruta, et mõuksed jutud oabitsa sisse kõege paramini sündivad. Kui sügise koolivoasta pihta akkab, siis tieb lõpetamise pidu koa. Neh, sellest soab siis meite esimene oabitsa pidu. Omad tüöd tuleks soata siis ikka jälle ümbriku sihes Liiva või Hellamoa roamatukoguse varjunime all. Ja teese, pissikse ümbriku sihes tuleks seltsi panna oma pärisnimi ja aadress ja televoni nummer koa, et oskaks pärast piduse kutsu. Kis tahab, võib oma tüö meili piale koa soata. Siis juba otse muhu@parandikool.ee

Kis tahab enne kirjutamist või kirjutamise aegas pedagoogilist nõu soaja, siis võib julgeste küsida koolimajast Leena või lasteaast Reeda kääst.

Kenad nobed sullejuos!

**Koguva Laasu Kadri, Piiri
Metsavahi Irena, Hellamaa
Kalju Leena ja Nõmmküla
Mihkli Reet**

Eesti Vabariik tekkis, kuna oli inimesi, kes ei saanud aru, et realistlikult võttes selline vabariik polnud võimalik

16 aastat hiljem libises demokraatlik vabariik diktatuuri. Ja veel viis aastat hiljem asus ta kaduma maakaartidelt, sellal kui Soome püsis, kuna Eesti diktaator mõtles realistlikult ja alistus.

Ei ole realistlik olla liiga realistlik.

On kasulik olla ikka natuke hullumeelne kah. Nii nagu oldi pühapäeval sada aastat tagasi. Ja nii nagu oldi laulva revolutsiooni ajal. Minna lauluga võimu vastu ei olnud ju realistlik.

Eesti Vabariik on suutnud kesta ja end taasluua. Ta on praegu päris heal järjel. Kas on ohtu, et Eesti langeb sõjalise rünnaku alla? Nii pea, kui ütleme, et ohtu pole, muutub lugu ohtlikuks.

*** **

Aga mis on üldse nii väikese eraldi riigi mõte? Sihiks on olnud ja on hoida eesti keelt ja sellele rajatud kultuuri. Oleme keeleriik. Miks seda keelt hoida?

Võib ju öelda, et sellega rikastame maailma mitmekesisust, ja mitmekesisus on hea. Seda on hea teistele öelda, kuid ega see meid liikuma pane, et panustame maailma mitmekesisusse. Tegutsema paneb meid lihtsalt ja irratsionaalselt armastus oma keele vastu.

See armastus muutub kõige teadlikumaks, kui meil seda keelt katsutakse ära võtta. Kui tunneme, et keel on ohus.

See ohutunne kaob, kui paistab, et keel pole enam ohus. Aga kui ohutunne kaob, siis on keel ohus. Väliseestlased on seda kogenud.

Kuulsin kahte kümne-aastast omavahel eesti keeles rääkimas. Siis süvenesid millessegi ja jätkasid juttu inglise keeles. Lõpuks ühe lapse ema ütles: “Räägi ometi eesti keeles!” Laps vastas: “Miks?”

... See on tuttav lugu eestlastele siin mandril. Mis sellest üldse rääkida. Räägin sellepärast, et see minu lugu toimus möödunud suvel Tartus. Otse Emajõel. Need lapsed kasutasid nutitelefoni – *smart phone*.

Nutitelefoni näppimine viis jutu märkamalt inglise keelele. Keegi ei käsutanud, et “Speak English!” või “Govorite po russki!” Kask tooks esile vastuseisu. Nüüd aga tuli hoopis vastuseis ema soovitusel rääkida eesti keeles.

See on vist erakordne juhus. Järsku olid väliseestlaste lapsed. Paraku see ei ole enam erakordne. Mu esimesed tudengid Tartus tulid kokku tähistama oma lennu 25. aastapäeva.

Paljudel on lapsed. Ja mitmed imestasid, et lapsed räägivad omavahel aegajalt inglise keeles. Ei muretsenud, vaid imestasid. Nii nagu imestasid mõnedki pagulasvanemad New Yorgis 60 aasta eest. Arvasid, et küll läheb mööda. Ei läinud, vaid süvenes – kuni oli hilja

hoolt kanda, et eesti keel kodus püsiks. ...

Oli aegu, kus teine keel Eestisse sisse trügis läänest või idast, aga otse pilvest alla ta ei tulnud. Nüüd ta tuleb otse pilvest. Interneti pilvest. Oli Eestis aegu, kus juba 8-aastased pidid kooliteed alustama võõrkeeles. Nüüd tuleb võõrkeel juurde igale 4-aastasele, kellele vanemad annavad nutitelefoni.

Annavad, kui ta väidab, et “Kõigil teistel lastele juba on”. Selles mõttes on terve Eesti muutunud Välis-Eestiks.

Nõukogude Liidu võimud reklaamisid omal ajal, et tulevikus kujuneb eestlastel kaks emakeelt. Kas osutub, et neil oli õigus?

Vene keel ei läinud läbi, lükkas nii palju kui tahad. Kas inglise keel läheb läbi, lükkas nii vähe kui tahad?

Eesti keelega rahval on õigus püsida. Vastu panna. Või teha vaikne, valutu enesetapp. Kui seda soovitakse. Aga parem mitte teadmatusest.

Üks asi on teadlikult gaasikraan lahti käämata. Teine asi on aeglaselt õõ kestel surra, sest ei teatud, et taas on vingu.

Oleme keelerahvas. Ilma keeleta seda rahvast pole.

***

On juhtunud nii, et oleme siin mandril ja mitte Eestis. Ja ometi

hoolime Eestist. Mida meil on Eestile anda, olles siin kaugel?

On mõndagi anda, aga kõigest pole aega rääkida.

Pöördun vaid eriti nende poole, kelle pered juba mitmendat põlve elavad siin mandril. Kui teie eesti keelt valdate, siis see tähendab, et teie pered on osanud eesti kodukeelt säilitada. See on erakordne oskus. Loodan, et oskate seda edasi anda teistele siin saalis, kel on praegu lapsed olemas või tulemas.

Ja liigagi varsti on teil vaja seda oskust edasi anda lapsevanematele Eestis. Sest elektroonilise pilve alune Eesti on üleni Välis-Eesti olukorras, ja ta pole selleks ette valmistatud. Kodu-Eestil pole kogemusi, kuidas hoida kodus eesti keelt uues olukorras.

Sinine on sinu taevast, kallis Eesti, kodumaa, sa ei tea, et oled vaevast naeratava pilvega.

Head sõbrad! Eesti keelele põhinev rahvas on üle elanud sajandid võõrvõimu. Eesti riik sündis saja aasta eest ja on ennast tõestanud. Kui me ohte ei alahinda, siis suudab see eesti keelele põhinev rahvas ja riik püsida ka edaspidi. Elagu Eesti! Elagu eestikeelne Eesti!

**Emeriitprofessor Rein
Taagepera kõnest Eesti
Vabariigi 100. aastapäeva
tähistamisel New Yorgis.**

Muhu kiriku visitatsiooniakt aastast 1769

Tõlkinud ja kommenteerinud Eda Maripuu MUHU MUUSEUMIST

(Algus 2017. aasta maikuu Muhulases)

Kihelkonna koolmeistri sissetulekud

Millised sissetulekud tal on?

Ta saab igalt talult ½ külimittu rukist või otra ja raha, mida kogutakse mõisas korjanduskotiga pühade teisel päeval.

Kas tal on koolimaad koos heinamaaga?

Tal on pool adramaad Viirakülas ja Saariku juures 5-6 vakamaad, Suure kõrtsi tagusel põllul 5 vakamaad ja Pulbi juures 6 Saare-Lääne vakamaad, mille juurde kuuluvad järgmised heinamaad: Viiraküla kopolis 6 koormat, Või 8 koormat, Muhu soos on paar koormat ilma tarata (heinamaal - EM) ja Soere (Sääre?) väli, kust

saadavat heina ei ole mõõdetud.

Kas tal on küttepuid?

Piisavalt.

Mitu töötajat tal on?

Ei ole ühtegi. Varem oli üks, mille keiserlik revisjonikomisjon ära võttis.

Kas ta saab midagi mõisate ja talupoegade käest?

Mõisast ei saa ta midagi, talupoegadelt aga ½ külimittu vilja (otra või rukist-EM)

Mida ta oma koolilastelt saab?

Igalt koolilapselt saab ühe koorma puid, ühe küünla ja külimitu linnaseid.

Kas ja kui palju ta saab matusel laulmise eest?

Ei saa midagi. Sakslased maksavad nii nagu heaks arvavad.

Kas ta saab mõisast oma sissetulekud korrapäraselt?

Nii nagu juba eelpool selgitatud.

Köstri sissetulekud

Millised on köstri sissetulekud?

Köstrit ei ole! /.../

Kas ja kui palju ta saab ristimise, laulatuse ja matusel laulmise eest?

Cessat

Kellalööja sissetulekud

Kas kirikul on kellalööja?

Jah on.

¹ Edasi järgnevad samad küsimused, mis koolmeistri puhul, kuid kuna köstrit ei ole, on vastuseks ladina-keelne Cessat, mis tähendab siin kohal seda, et kuna köstrit ei ole, siis ei ole ka vastust.

Kas talle on määratud selle eest tasu?

Ei ole.

Kas ta elab kiriku poolt ehitatud majas?

Ei ela.

Kas tal on maad ja heinamaad?

Ei ole.

Kas ta saab midagi mõisa ja talupoegade käest?

Koguduse liikmed annavad talle talu kohta vabatahtlikult ühe toobi vilja ja iga mõis annab talle samuti pool vakka vilja kui ta ringi käib (seda kogumas - EM)

Mida ta saab matuste eest?

Mõisad maksavad oma äranägemise kohaselt, talupojad ei maksa midagi.

EV 100 aastat läbi muhulase silmade

Kokku pannud Eda Maripuu ja Ivo Maripuu

EV väljakuulutamine; Saksa okupatsioon

36 524 päeva, 5 217 nädalat, 1200 kuud - ühesõnaga 100 aastat tagasi oli Eestimaa jaoks oluline päev, see oli viimane päev ilma Eesti Vabariigita.

Järgmine päev muutis kõik.

Tallinnas kuulutati välja Manifest kõigile Eestimaa rahvastele.

Selle dokumendiga kuulutati Eestimaa „tänaest peale iseseisvaks demokraatlikuks vabariigiks”.

Seda oma riiki jagus esialgu vaid paariks päevaks. Tallinnasse jõudnud Saksa väed uut riiki ei tunnustanud.

Aga tibusid loetakse sügisel.

Sügisel, täpsemalt 11. novembril 1918, lõppes maailmasõda Saksamaa kaotusega. Samal päeval võttis EV Ajutine valitsus sakslastelt võimu Eestis üle.

Mihail Paist, kolm korda Helsingi vallavanemaks valitud muhulane, kirjutab 24.2.1918 oma päevaraamatus:

Pühabe enne lõunat oli saune ilm, peale lõuna oli kena ilm, täna olin kroonu kütis: käisin kaks reisi Kuivastust Wirtsu.

Juba 20. kuupäevast olid Muhu mehed kamandatud küüti, et saksa sõdureid üle väina vedada. Lääne-Eesti saared olid sakslaste käes juba 1917. aasta sügisest saati, nüüd kandus vallutusretk ka mandrile.

Vabariigi väljakuulutamise võis tookord muhulastele teadmatagi jääda, küll aga...

(tsiteerime taas Mihail Paistu

päevaraamatut)

16. nov 1918 (L) Täna tulnud üks saadik Talinast Muhuse kuulutan Muhu saare jälle vabaks, saksa valitsuse alt lahti vabaks eesti riikiks.

See saadik oli grippi ehk hispaania haigust põdev kapten Poopuu, kellega kohtuma läks Räsä Luiskama Timmu ehk Timotheus Grünthal.

Kui viimane Kuivastus seisval laeval eesti lippu nägi, olla ta esimene mõte olnud "Eesti riik on lihaks saanud".

Poopuu nimetas Grünthali sealsamas Muhu komandandiks ja uus ülemus asus koos Vassili Kase ja Aleksi Müristajaga kohalikku elu korraldama. 18. novembril kutsus ta kokku suure koosoleku, kus selgitas kohaliku olukorda ja asus kaitseliitu organiseerima.

Kui ta aga Kuressarde edasiste korralduste järele läks, pandi ta Saare Maavalitsuse esimeheks ja Muhusse jäi tema asemel Vassili Kask.

Vabadussõda

27. novembril 1918 läksid viimased sakslased Muhust ära.

Järgmisel päeval tulid esimesed enamlased Narvasse sisse: algas Eesti Vabadussõda ja see kestis 2. veebruarini 1920.

Tartu rahulepinguga tunnistas N. Venemaa Eesti iseseisvust *de jure*, loobudes "igaveseks ajaks kõigist suveräänõigustest, mis olid Vene-

maal Eesti rahva ja maa kohta".

Sõjatandrid jäid Muhumaast eemale.

1919. aasta jaanuari lõpuks, kui rinded olid nihkunud Põhja-Lätti ja üle Narva jõe, tuldi ka muhulasi – saarlasi sõjaväkke võtma.

Paraku läksid siin asjad käest ära.

Enamikul muhulastest-saarlastest, kes Kuivastusse kokku tulid, ei olnud mingit soovi mitte kuhugi sõdima minna.

16. veebruaril 1919 algas Kuivastus mobiliseeritavate meeste hulgas relvastatud mäss. Sõdureid vastu võtma tulnud ametiisikud tapeti ja lisaks ka Kuivastu parun Buxhoeveden ja tema vend.

18. veebruaril saabus kohale karistussalk, mida juhtis sõjalaeva Lembitu komandör Viiraküla Peedult pärit kapten Jaan Klaar.

Kokkupõrgetes hukkus või tapeti erinevatel asjaoludel üle 20 muhulase.

Tõele au andmiseks tuleb lisada, et palju muhulasi võitles ka EV eest.

Pildil on Egor Saartok (s 1898) 1920. aastal ja pilt on tehtud Stakeli alevis Lätimaal. Egor Saartok oli sündinud Mõisaküla Mäksa-Põllunukal Madise ja Kristiina (s Peegel) peres. Asus hiljem Hiiumaale Pühalepa valda, kus ta 9.4.1945. aastal Omakaitstes olemise eest arresteriti ja sai tolleaegse „hea” kombe kohaselt 25+5 ehk 25 aastat sunnitöölaagrit ja 5 aastat asumist Nõukogude Liidu karmi kliimaga piirkonnas.

Üheksat neist autasustati Vabadusriigis, nende teenistuskohad olid igati väärivad: mereväes, soomusrongidel või Kuperjanovi pataljoni ridades.

Järgneb

Vaade Kallaste mäelt.

Kalmer Saar

Tartu Ülikooli Kliinikumi Lastefond toetab arendavaid teraapiasid vajavaid lapsi

Käesoleval aastal keskendub SA TÜ Kliinikumi Lastefondi põhikampaania "Üleannetus" muusika-, hipo- ehk ratsutamis-, tegevus- ja füsioteraapiale, mis mõjuvad raskelt haigetele lastele arendavalt, parandavad nende seisundit ja edendavad lähtuvalt erivajadusest igapäevatoimingutes toimetulekut.

Teraapiate eesmärk on erinevate haiguse tõttu häirunud funktsioonide parandamine, arengu toetamine ning lähtuvalt lapse erivajadusest igapäevatoimingutes toimetuleku edendamine. Riiklikud vahendid ei ole aga piisavad, et tagada kõikidele raskelt haigetele lastele järjepidevalt vajalikke arendavaid teraapiasid. Lisaks on erinevate terapeutide teenuseid keeruline saada lastel, kes elavad maapiirkonnas või kellel ei ole mingil muul põhjusel võimalik käia teenusel. Seega aitab Lastefond raskelt haiged lapsi kasvatavatel peredel tasuda lapse muusika- ja ratsutamisteraapia eest ning võimaldab nende ja lisaks ka füsio- ja tegevusterapeudi teenuse kättesaadavust kodutingimustest, kattes teenuse lisamahu, mida riiklikest vahenditest ei kompenseerita. Lisaks aitame vajaduse korral peredel hüvitada ka kulutusi, mis tekivad seoses haige lapse transportimisega ravi- või erihooldust pakkuvatesse asutustesse, arstide, terapeutide või spetsialistide juurde.

Lastefondi esindajad nendivad, et arendavate teraapiatega seonduv temaatika on jõudnud haripunkti ja tulenevalt suurest abivajadusest on tõstatatud probleem, mida heategevusorganisatsioon soovib lahendada. Hetkel toetab heategevusfond 17 arendavat teraapiat vajavat last, kuid arstidelt ja terapeutidelt saadud infole tuginedes on erinevaid arendavaid teraapiasid vajavaid lapsi oluliselt rohkem.

Kampaania peamine eesmärk on annetuste kogumine, et toetada järjepidevalt arendavaid teraapiasid vajavaid lapsi kuni riiklikud vahendid pole piisavad, et neid aidata. Lisaks survestab Lastefond temaatikat ka riiklikul tasandil, võttes eesmärgiks saada Sotsiaalkindlustusameti rehabilitatsiooniteenuste nimekirja eraldi ka hipoteraapia ja muusikateraapia. Kampaania üks taustaeesmärk on aga üles leida ka need Eesti lapsed, kes vajavad raviarsti kinnitust arendavaid teraapiasid, kuid kellele on need tänaseni kättesaamatuks jäänud seoses liiga kauge elukohaga keskusest või riiklikult piiratud rahalise mahu tõttu.

Abi saamiseks tuleb täita taotlusvorm, mille leiab Lastefondi kodulehelt www.lastefond.ee/abivajajale ning saata see koos vajalike lisadokumentidega e-posti aadressile eveli.ilves@lastefond.ee

Taotluse saab esitada nii lapsevanem ise kui ka arst, sotsiaaltöötaja või perele lähedane isik. Kui taotluse täitmisel tekib küsimusi, saab nõu ja abi küsida e-maili aadressil info@lastefond.ee Taotluse esitamise järel võetakse taotluse esitajaga ühendust, vajadusel täpsustatakse taotluses kirjapandut, konsulteeritakse raviarsti(de)ga ning esitatakse taotlus Lastefondi nõukogule toetusotsuse langetamiseks.

Üleannetuse kampaania tipneb laupäeval, 10. märtsil toimuvate üle-eestiliste heategevusüritustega kõigi 15 Eesti maakonna suurimates kaubakeskustes. Üleannetuse perepäevadel pakutakse osalejatele võimalust erinevatel viisidel meelt lahutada, meeleolukalt annetada ning tuntuud artistide kontserte nautida. **Saaremaal toimub perepäev kell 11:00-14:00 Kuressaare Auriga Kaubanduskeskuses.** Üritusel esinevad Kristel Aaslaid, Anette Nurja ja Laulustuudio FA-Diees, SÜG kabaree, kellade ansambel Laimjalast ja Maret Mägi tantsulapsed, päeva juhib Meelis Juhandi ning kohal on ka näomaalija, õnneloos ja Lottemaa tegelased Dr Ave, Tark Konn, Mihkel ja Jänes Adalbert.

Loomakasvatustoetuste taotlemiseks tuleb kasutada e-PRIAt

2. märtsil alustab PRIA loomakasvatuse otsetoetuse ja üleminekutoetuste taotluste vastuvõttu. Suurim muudatus varasemaga võrreldes on see, et taotlusi saab esitada ainult e-PRIA vahendusel.

e-PRIAsse saab siseneda läbi PRIA kodulehe www.pria.ee ja teenuste kasutamiseks tuleb taotlejal end süsteemis tuvastada ID-kaardi või mobiil-IDga. ID-kaardil peavad olema kehtivad sertifikaadid ja vaja on PIN-koode. Palume toetustest huvitatutel aegsasti kontrollida, kas teie ID-kaart või mobiil-ID on kehtiv ja kasutatav. Uue ID-kaardi taotlemise, sertifikaatide ja PIN-koodide uuendamise ning mobiil-IDga liitumise kohta pakuvad infot veebileht <https://www.id.ee/> ning Politsei- ja Piirivalveamet www.politsei.ee

e-PRIAt pole põhjust karta

e-PRIAs esitatud taotluste osakaal jõudis 2017. a nii pindala- kui loomatoetuste osas 92 %-ni taotluste üldarvust. e-PRIA kasutamisel on hulk eeliseid paberil taotlemise ees – seal on olemas iga kliendi eelmise aasta taotluse kindlakstehtud andmed, info toetusõiguste kohta, loomade andmed jne. Suurimaks eeliseks on aga see, et e-PRIA annab taotluse täitjale võimalikest vigadest märku ja juhib täitmist vajavatele lahtreile tähelepanu juba enne taotluse esitamist. See aitab vältida vigu ja ka taotluste menetlemine on ladusam.

e-PRIA teenuste kasutamise juhendid leiame meie veebilehel www.pria.ee taotlusvooru materjali hulgas, samuti on abiinfo kättesaadav e-PRIAs samm-sammult toiminguid tehes. Vajadusel saab abi PRIA otsetoetuste infotelefonil 7377 679. PRIA maakondlikes teenindusbüroodes on kliendiarvutid ning meie töötajad aitavad kliente e-PRIA kasutamisel.

Seoses e-PRIAs taotlemisele üleminekul on samuti oluline, et PRIA kliendiregistris oleks olemas teie kehtiv e-posti aadress. Oma andmeid saate ise kontrollida ja muuta uue e-PRIA teenuses „Kliendi andmed” või võttes ühendust e-posti aadressil kliendiregister@pria.ee Abi saab ka registreeritakse osakonna infotelefonil 731 2311.

Milliseid loomatoetusi saab märtsikuus taotleda?

Täielik üleminek taotluste vastuvõtule e-PRIAs on ainus suurem muudatus loomakasvatustoetuste taotlemisel. Taotlusi saab esitada 2.-21. märtsil; piimalehma kasvatamise otsetoetuse taotlusi pärast seda hilinenult ka 16. aprillini, kuid sel juhul vähendatakse makstavat toetust 1 % iga hilinenud tööpäeva kohta. Muud tingimused ja nõuded loomakasvatustoetuste saamiseks on samasugused nagu 2017. a.

* Piimalehma kasvatamise otsetoetust saab taotleda loomapidaja, kelle nimel on põllumajandusloomade registri andmetel 2. märtsi seisuga kuni 400 piimatõugu lehma. Loomi tuleb karjas pidada vähemalt kuni 8. maini. Selle kuupäevani ei tohi karjas olla rohkem kui 400 piimalehma.

* Ammlehma kasvatamise otsetoetust saab lihatõugu või lihatõuga ristamisel saadud veiste eest, kes on 2. märtsi seisuga vähemalt 8 kuu vanused. Ka neile kehtib pidamisperiood 8. maini ja taotluseliseid ammlehmi ei saa asendada.

* Ute kasvatamise üleminekutoetust saab taotleda vähemalt 10 ute kohta, kes on taotleja nimel registreeritud hiljemalt 2. märtsi seisuga ning on hiljemalt 27. aprilliks ühe aasta vanused. Taotluses näidatud arvul utesid peab karjas olema vähemalt 8. maini.

Lisaks eelnevatele on võimalik taotleda veise-, piima- ja ute üleminekutoetusi, mida makstakse toetusõiguste alusel. Toetusõigused on isikupõhised ja neid on võimalik soovi korral teisele isikule üle anda. Andmed kehtivate toetusõiguste kohta 8.1.2018 seisuga on PRIA kodulehel www.pria.ee (vt Loomakasvatust - Oluline). Selgitused toetusõiguste aluste kohta on leitavad taotlusvooru materjalide juures.

Edukat ja ladusat taotlemist!

Kuidas hoida kodu soojana

- Hoida radiaatorid vabad
- Ahjust soe tupp: tee kodus süüa, siis jääb soojus tuppa!
- Ära küta üle: kaasageds küttesüsteemid kasutavad termostaate, mis võimaldavad tubades temperatuure vastavalt soovile muuta.
- Kütsu sõbrad külja: kui ühes ruumis viibib korraga palju inimesi ja on rohkelt sooje mõtteid, siis mõjub see kodule tõhusa soojaallikana. Kas teadsid, et üks inimene annab ruumi keskmiselt 80W sooja? Hoida oma lähedased ligidal hoolimata aastaajast!
- Vaata aknad üle: külmemal perioodil tasuks vanemad aknaraamid täita soojustava, samas hingava materjaliga.

KUTSE

SA Saare Arenduskeskus, Saarte Koostöökoogu ja Lääne-Saare kogukonnakogu kutsumad Saare maakonna **külavanemaid 22. märtsil 2018** ümarlauale teemal „**Saare maakonna külade ja omavalitsuste koostöö**”.

Ümarlaud toimub Arensburgi Hotelli konverentsiruumis.

Ümarlaual osalemine on tasuta, kuid eeldab eelregistreerimist.

Registreerimise viimane kuupäev on 8. märts 2018. a.

Registreerimine ja info Helje Pent, tel. 45 20 573 või e-mail helje@sasak.ee

Eelnevalt ametnikele tekkinud küsimused palun saata helje@sasak.ee

Muhu Arvutivõlvur OÜ
Pakun arvutite paran-
dus- ja hooldustööd, IT
taristute paigaldust ning
arvutite ehitamist vastavalt
kasutaja vajadustele.
 arvutivolvur@protonmail.com
 5822 7584

9. märtsil kell 19
MEHED KÕOGIS (broneeritud)
 Hellamaa külakeskuses
 osalustasu 10 eurot

23. märtsil kell 19
 Kinoõhtu
KLASSIKOKKUTULEK 2
 Hellamaa külakeskuses
 pilett 4 eurot

25. märtsil kell 14
 Tabivere Harrastusteater esitab
 Janno Puusepa näitemängu
PROOV
 Muhu Põhikooli saalis
 pilett 5 eurot

TULE TALGUTELE!

24. märtsil kell 10.00
Üügu panga aluse
korraastamise talgud
 Talgutööks on panga alla kasvama
 hakanud võsa raie ja põletamine.
 Töökindad saab kohapealt ja
 talgulistele valmistab lõunaks supi
 Tihuse Turismitalu.
 Võimalusel võta kaasa mootor-
 saag või võsatriimmer.
 Täpsem info ja registreerimine
 - Anduvälja Andres,
 kindel.andres@gmail.com,
 tel 521 5966.

NÄGEMISKONTROLL ja
PRILLIMÜÜK MUHUS!
Kutsume vallahvast
oma nägemist kontrollima
ja prille ostma!
Ootame Teid
15.3.2018 alates kella
10.00
Liiva Raamatukogus
Nägemiskontrolliks
tuleks eelnevalt registreerida
telefonil 452 8040.

FIE Irena Tarvis
 * raamatupidamine
 * finantsanalüüs
 * maksundusala nõustamine
 * majandusaasta aruannete
 koostamine
 Soovijaile pakun ka paberivaba
 raamatupidamist ja nutikaid
 pilvelahendusi.
 Helista ja uuri tel 5565 5942.

ADREM
 kinnisvara
 Soovid osta -
 müüa kinnisvara
 või vajad hüva
 nõu?
 Võta ühendust: **Lauri Kolk**
Tel: +372 5191 2950,
lauri@adrem.ee
www.adrem.ee
 Kõige ülevaatlikum info Mu-
 humaa kinnisvarast! Adrem Kin-
 nisvara tegutseb Saare maakonna
 kinnisvaraga juba aastast 2002!

Kirikuteated

EELK Muhu Katariina kogudus

Muhu Hooldekeskuse kiriku-
 ruumis jumalateenistused armu-
 lauaga: **11. märtsil kl 14** (Eluleib),
25. märtsil kl 14 (Aukuninga alan-
 dustee), **30. märtsil kl 10** (Suur
 Reede; Jumala Tall) ja **8. aprillil**
kl 14 (Ülestõusnu tunnistajad).
 Muhu Katariina kirikus **1.**
aprillil kl 10 Kristuse ülestõus-
 mise püha.

Koguduse hooldajaõpetaja
 Hannes Nelis, tel 529 1881
 hannes.nelis@eelk.ee

EAÕK

Rinsi Jumalaema Kaasani
 pühakuju kogudus

10. märtsil kl 10 Jumalik
 liturgia, Suure paastu 3. nädala
 vanemate laupäev, uinunute
 mälestus.

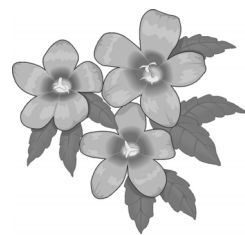
Hellamaa Peetruse ja Pauluse
 kogudus

17. märtsil kl 10 Jumalik
 liturgia, Suure paastu 4. nädala
 vanemate laupäev, uinunute
 mälestus.

Teenib preester Toivo Treima,
 tel 5635 0051; toivo@eoc.ee

Jürikuu juubilarid ja sünnipäevalapsed

Arvet Kõrv	94 (28.4)
Manivald Äkke	91 (28.4)
Helja Sooäär	89 (18.4)
Leida Kesküla	89 (25.4)
Manivald Piipuu	86 (16.4)
Jutta Maltis	85 (25.4)
Aino Puu	84 (22.4)
Oodet Liblik	83 (26.4)
Lilja Keinast	82 (18.4)
Eldur Väärtnõu	80 (7.4)
Rein Ling	80 (9.4)
Tiiu Kirs	75 (9.4)
Helju Murd	75 (28.4)
Mardo Pajulaid	70 (3.4)
Andres Tamm	70 (18.4)

Ants Palu	65 (8.4)
Õie Rauk	65 (12.4)
Janne Lasn	60 (17.4)
Marika Raim	60 (25.4)

Palju õnne!

Märkus: kes ei soovi oma sünnipäeva avaldada, palume sellest märku
 anda vähemalt kaks kuud enne, kuna Muhulane avaldab igas numbris mitte
 algava, vaid järgmise kuu sünnipäevalapsed. **NB!** Uute nimekirjadega seoses
 palun kontrollige üle, kas kõik toimib teie kunagiste soovide järgi.

Aitäh munuksed!

Tunnustus on tore asi! Aga kui ta sajab sulle sulle täiesti ootamatult,
 siis kohutab ära. Kohutab nii ära, et ei oska tänadagi. Suu on vett täis ja
 käsi väriseb...

Aitäh kõigile, kes mu muhukeelset „tohmimist“ viimastel aastatel
 morganud on! Aitäh kõigile, nii siin- kui sealpool pilvepiiri, kes on
 murdekeelt minus alles hoidnud! Aitäh kõigile, kes on aidanud nii uudiste
 edastamisega kui ka keelelist ja tehnilist abi osutanud! Aitäh kõigile, kes
 on alati nõus olnud saatekülalisteks tulema! Aitäh ka mu perele, kes on
 mu veidravõitu hobi suutnud ära kannatada!

Irena

Tehnoülevaatus

Teostame ka TRAKTORITE
 ülevaatus!

Tulekustuti taatlemine ja
 müük

Autode sisepesu
Autoremont

Kere, veermiku ja mootori
 remont

Varuosade tellimine
 Sildade reguleerimine

Rehvitööd
 Kerevenituspink

Diagnostika
 Klaaside vahetus

Muruniidukite ja trimme-
rite hoistamine ning
hooldus

52 737 75 – alan@collester.ee

Ehitusteenused

Üldehitustööd, kanalisat-
 siooni- ja torutööd, elektritööd

Teehöövli teenus

Ekskavaator-laaduri teenus

JCB 4CX + erinevad kaeve-
 kopad + hüdrovasar

Transport (kraana + kallur)

Minitraktori teenus

Avant 520 + erinevad agre-
 gaadid

Sõelutud mulla, killustiku,
liiva, paekivi ja raudkivi müük

Haagiste rent

50 675 02 –

paavo@collester.ee

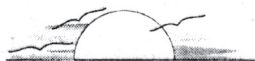
Asume Soonda külas
 vanas laudakompleksis.

Aprilli Muhulase materjalid on teretunud **31. märtsi** õhtuni.

Toimetab Anu Pallas,
 tel: 52 28 929, e-post: muhulane@muhu.ee
 Muhulane ilmub kord kuus.
 Internetis www.muhu.ee
 Trükinud Saaremaa Trükikoda 450 eks.
 Hind 30 eurosent

IN MEMORIAM

Meie hulgast lahkusid

- veebruari 85-aastane **Lennart Äkke.**
- veebruari 94-aastane **Hilda Kiviaru.**

Tunneme kaasa omastele!